

174142

HZ. MUHAMMED
VE
EVRENSEL MESAJI
SEMPOZYUMU
20-22 NİSAN 2007

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. Mahfuz Söylemez

Türkiye Elyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	174142
Tas. No:	297.92 HAZ.M

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları: 2

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları
Dizgi Kapak: İslâmî İlimler Dergisi
Baskı, kapak baskı, cilt: Özkan Matbaacılık
Birinci Basım: Aralık 2007

ISBN: 978-975-98073-3-7

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları
Yeniyol Mahallesi 1.Gazi Sok. No:9/2 ÇORUM
Web: islamilimlerdergisi.com
Tif: 0 364 224 81 18
e-posta: islami_ilimlerdergisi@yahoo.com

Her yazının dil ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

NEBEVÎ BİR MESAJ OLARAK "GÜVEN/EMNİYET"

Mahmut KAVAKLIOĞLU¹

Giriş

1. Emn Kelimesinin Kökeni/Etimolojisi

Emn; emin olmak, doğru olmak, emniyette güvende hissetmek, gelecekte endişe duymamak² gibi anlamlara gelir. Korkunun zıddıdır.³ Bahse konu kelimenin türevlerinden imân; inanmak, güvenmek, tasdik etmek, te'min; güven vermek, garanti altına almak, emîn ise dilimizde de kullanıldığı üzere dürüst, güvenilir kimse demektir.⁴ Görüldüğü gibi kelime kendisine yabancı olmadığı-ğımız dinin temel kavramlarından birini teşkil eden, inanan kimselerin kendisiyle isimlendiği, mü'min teriminin de kökenini oluşturur.

Biz öncelikle hava, su, güneş gibi bireysel ve sosyal hayatın vazgeçilmezi olan güveni/emniyet, ferdin kendisi ve haricindekiler açısından tetkik etmek istiyoruz.

2. Güvende Olmak Açısından Güven

Esasen güven; birey ve toplum ve hatta tüm hayvanlar için doğuştan gelen tabii bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı her zaman akıl ve düşünceye bağlı olarak değerlendirmek de doğru olmaz. Düşünme yetisine sahip ya da değil hemen her canlı insan ya da hayvan daha doğuştan gelen bir duyguyla güven arayışı içine girer. Herhangi bir tehlike algılama anında korkması, ürkmesi, tedirgin olması ve güvene yönelik bazı önlemlere başvurması güvende olma tabiliğinin tepkisel görüntüleridir. Yeni doğmuş bir bebekte dahi güven arayışına yönelik bazı içgüdüsel hareketleri gözlemlemek mümkündür.

Bu ülkeler bazında da böyledir. Ülkelerin yaptığı askeri harcamalar da güvenlik kaygısıyla alakalıdır. Fert başına düşen milli gelirin son derece alt seviyelerde seyrettiği kimi üçüncü dünya ülkelerinde bile dudak uçurtacak orandaki payların askeri harcamalara ayrılması; aynı zamanda güvende olma hissini, daha doğrusu güven arayışının bir sonucudur. Bu anlayış ülkeler için de güvenin yerine göre eklemek, su gibi hayati önemi hâiz olduğunun bir göstergesidir.

- 1 Doç.Dr., Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
- 2 Bk. Cürçânî, *Ta'rifât*, s. 25; Âsım Efendi, *Kâmûs Tercümesi* (Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-muhî*), IV, 548; Murtezâ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-arûs*, XVIII, 23.
- 3 Bk. Cevherî, *Sihâh*, V, 2071; İbn Manzûr, *Lisânu'l-arab*, XII, 21.
- 4 Bk. Âsım Efendi, *Kâmûs Tercümesi* (Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-muhî*), IV, 548-549.

Özellikle soğuk savaş döneminin iki kutuplu dünyasında ülkelerin bir araya gelerek paktlar oluşturmaları, güç birliği içine girmeleri ve bunu anlaşmalarla teyit etmelerindeki temel sâik, muhtemel tehditlere karşı güven içinde olabilme duygusudur.

Fert, yaşamını sürdürdüğü yuvasından çalıştığı iş yerine, komşularından arkadaşlık yaptığı çevreye ve sosyal ilişki içerisinde bulunduğu diğer insanlara kadar herkesin güvenli, dürüst olmasını ister. Bunu her şeyden evvel kendi güvenliği için arzu eder. Zira bu sayılan katmanlardan herhangi birindeki bir güven problemi, kişinin kendisini güvende hissetmesine mani teşkil eder ve kendisini huzursuz kılar.

Hasılı güven ihtiyacı, hayatı anlamlandıran, yaşamın üzerine kurulduğu bir duygudur. Güvenin olmadığı bir ortamda yaşamın varlığı her zaman tartışılır.

3. Güven Vermek Açısından Güven

İnsanın sosyal bir varlık olduğu, hem cinslerinden ayrı tek başına hayatını devam ettiremediği sosyolojik bir gerçektir. Onun için tabii olan; beraber yaşamak, paylaşmak, toplumun bir üyesi olmaktır. Hz. Peygamber'in yaşama dair pek çok tavsiyelerinden biri de, doğrudan bu tarz bir hayat biçimini özendirmeye dairdir.⁵ Başkalarıyla diyalog kurmanın ve bunu devam ettirmenin temel şartı ise güvendir. Zeminini güvenin oluşturmadığı hiçbir teşebbüs devamlılık gösteremez.

Konuyu birey ve diğerleri diye çerçevedeğimizde; güvende olmak birey için ne ise, güven telkininin de diğerleri için aynı anlama geldiğini görmekte gecikmeyiz. Bu, diğerlerinden güven bekleyen bireyin söz konusu beklentisine paralel olarak diğerlerine de güven telkin etmesi demektir. Zira kurulacak ilişkilerin sağlıklı olması, güvende olmak kadar güven telkin etmekle de yakından alakalıdır. Aksi bir yaklaşım, güvenin tek taraflı işletilmesi anlamına gelir ki, bununla amaçlanan güven ortamının tesisi mümkün değildir.

Bu durum hayvanlar için bile böyledir. Onlarla kurulacak dostluklar da aynı şekilde karşılıklı güvene ihtiyaç duyar. Meselâ yabani hayvanları ehlileştirmek, bir anlamda onlara güven vermek, güvenlerini kazanmak demek değil midir?

Birey için vazgeçilmez olan güven, toplumlar için de aynı önemi haizdir.

Gerek hayatını tetkik ettiğimizde, gerekse hadis-i şerifleri incelediğimizde Hz. Peygamber'in güvende olmak gibi, başkalarını güvende tutmak hususunu da aynı oranda önemsediyiğini fark ederiz.

5 Bk. Ahmed b. Hanbel, II, 43, V, 365; İbn Mâce, Fiten 23; Tirmizî, Kıyâme 55.

4. Hz. Peygamber ve Güven

Biz bu başlık altında nebevî yanı da bulunan bir kişilik olarak Hz. Peygamber'in dürüstlük ve güvenilirliğini, öğretisindeki güven telakkisini, bu telakki biçimini yerleştirme ve geliştirme amacına yönelik olarak güvene yaptığı atıfları, bir diğer ifadeyle güven anlayışını oluşturma istikametinde izlediği stratejiyi tetkike çalışacağız.

a. Hz. Peygamber'in Dürüstlüğü

Peygamberliği öncesinde de dürüstlüğüyle tanınırdı. Hemen herkes güvenilirliği konusunda hem fikirdi. Haksızlığa uğrayan, alacağı hakkı alamayan, zulme, kadre uğrayan ondan medet umar, insanlar nezdindeki hatırından istifadeye çalışırdı. Yoksulu, yetimi onun yanında sığınak arardı. Adaleti, hakperestliği noktasında farklı düşünülmezdi. Daha sonra evleneceği eşi Hz. Hatice ticari işlerinde görev verdiği Hz. Muhammed'in dürüstlüğünü bir-kaç ticari sefer zarfında keşfetmiş, Suriye'ye gidecek büyük bir kervanı gözünü kırpmadan kendisine teslim etmişti. Hz. Muhammed'e duyduğu bu güven çok geçmeden Hatice'nin gönlünde yakın gelecekte evlilikle sonuçlanacak farklı bir muhabbetle dönüşmüştü.⁶ Hatice'ye onunla evliliği düşündüren şey, Hz. Muhammed'in sahip olduğu yüksek ahlâkî ve dürüstlüğü, doğru sözlülüğü idi.⁷

Peygamberliği öncesi kavmi arasında dürüstlük ve güvenilirliği sebebiyle "el-Emîn" diye isimlendirilirdi.⁸ Kabe'nin yeniden inşası sırasında yaşanan bir olay Kureyş'in Hz. Muhammed hakkındaki bu itimadını tescil eder. Rivayete göre yangın ve yağmurlar sebebiyle yıkılmaya yüz tutan Ka'be yıkılarak yeniden inşa edilmeye başlanmıştı. Ancak her kabilenin Hacer-i Esved taşını yerine koyma şerefının kendilerine ait olması yönündeki ısrarları üzerine vuruşmanın eşliğine gelinmişti. O sırada Kureyşin en yaşlı ferdi olan Ebû Ümeyye b. el-Mukîre, bugün Şeybe diye isimlendirilen kapıyı kasederek, söz konusu kapıdan ilk girecek kimsenin ihtilafı çözmek üzere hakem tayin edilmesi fikrini önerdi. Bu öneri kabile mensupları tarafın kabul gördü ve kapıdan ilk girecek kimse gözlenmeye başlandı. Derken Hz. Muhammed görüldü, Kureyş bu gelişmeyle alâkalı sevinçlerini, İşte Muhammedu'l-Emîn geliyor, vereceği karara razıyız, diyerek dile getirmişlerdi.⁹

Oysa Hz. Muhammed'in konuya dair vereceği hüküm henüz bilinmiyordu. Bırakalım meseleyle ilgili vereceği hükmü, hükme konu olan meseleden bile habersizdi. Buna rağmen henüz otuz beş yaşlarındaki bir gencin âdaletinden emîn olunabiliyor, hükmüne peşinen rıza gösterileceği beyan ediliyordu. Pek

6 Bk. Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamber'i*, I, s. 61.

7 Bk. İbn Hişâm, *Sîre*, I, s. 189.

8 Bk. İbn Hişâm, *Sîre*, I, s. 198.

9 Bk. İbn Hişâm, *Sîre*, I, 197; *Ahmed b. Hanbel*, III, 425; *Kâdi İyâz*, *Şifâ*, I, 104.

tabii ki, bu memnuniyet ızhârının arka planında Kureyş'in kendisine duyduğu güven ve itimat yatmaktaydı.

Yine İslâm öncesi, Câhiliye döneminde karar/hüküm vermesi için Hz. Peygamber'e bazı davaların getirildiği kaydına kaynaklarda rastlamaktayız.¹⁰ Halbuki Hz. Peygamber'in câhiliye döneminde görev anlamında böylesi bir misyonunun olmadığı bilinmektedir. Anlaşılan o ki, ihtilaflarda kararına başvurulması, bir tercih olayından başka bir şey değildir. Tercih edilmek ise, taraflarda adâletine muhalif en ufak bir şüphenin bulunmaması demektir. Zira herhangi birinin hakemliğine gönüllü olarak müracaat etmek, böyle bir güveni gerekli kılar. Bu bakış dün olduğu gibi bugün için de böyledir.

Bu veriler Hz. Peygamber'in risâleti öncesine ait, o zamanki karakterini tespit eden örneklerdir. Biz bunlara bakarak onun peygamberliği öncesinde de dürüst ve güvenilir birisi olduğu sonucuna varmaktayız.

Diğer taraftan peygamberliği sonrası durumuna gelince, esasen sıdk ve emânet vasıflarının peygamberlerde bulunması gereken (vâcip) sıfatlar arasında yer aldığı bilinen bir husustur. Dolayısıyla peygamberlik görevinden itibaren kendisinin doğruluk (sıdk) ve güvenilirlik (emânet) yönleri zaten bu şekilde tescil edilmiş demektir. Çünkü peygamberlerin sıdk sahibi/ doğru kimseler olmaları gerekir. Allah adına yalan söylemeleri düşünülemez. Emânet vasfı ise, güvenilirlik demektir. Hıyânetin zıddıdır. Peygamberlik mertebesi ve muhatap oldukları vahy Allah'ın kendilerine bir emânetidir. Emânete hıyânet onlara yakışmaz.¹¹ Nitekim Kur'ân bu hususa, "Bir peygamber için emânete hıyânet yaraşmaz"¹² ifadesiyle işaret eder.

Bununla birlikte Resûlullah'ın peygamberliği sonrası güvenilirliğini ispat eden somut nitelikli pek çok hatırayı/ anekdotu burada zikredebiliriz.

"En yakın akrabalarını uyar"¹³ emri gereğince Safâ tepesine çağırıldığı insanlarla kendisi arasında geçen bir konuşma, mevzuun beliğ bir örneğini oluşturur. Safâ tepesinden yaptığı çağırısı müteâkip kendisini dinlemek üzere toplanan insanlara Hz. Peygamber şöyle hitapta bulunmuştu :

"- Size şu tepenin ardında bir düşman ordusunun saldırmak üzere olduğunu söylesem bana inanır mısınız? Böyle başlamıştı Resûl (s.a.) sözlerine. Bu suale toplananların cevabı şöyle olmuştu:

*Mâ cerrebnâ aleyke illâ sıdgan = Çünkü bugüne kadar senden doğruluktan başkasını tecrübe etmedik.*¹⁴

Diğer bir rivayete göre de cevap küçük bir farklılıkla şöyleydi:

10 Bk. Kâdi İyâz, *Şifâ*, I, 104.

11 Konuya dair bilgi için bk. *DİA*, *İlmihâl*, I, 109-110.

12 Âl-i İmrân (3), 161.

13 eş-Şuarâ (26), 214.

14 Bk. *Buhâri*, Tefsir, Tefsiru Süre 26/1 (hno: 4770).

*Mâ cerrebnâ aleyke keziben = Çünkü bugüne kadar yalanına şahid olmadık.*¹⁵

Rivayet devam ediyor. Ancak konumuz itibarıyla hâdisenin bizi ilgilendiren yanı oradaki topluluğun Resûlullah'ın (s.a.) sorusuna verdiği bu mezkur karşılıktır. Takdir edileceği üzere bu cevap, Hz. Peygamber'in toplum üzerinde şahsiyle alâkalı oluşturduğu güveni -yorumu mahal bırakmayacak ölçüde-tespit etmektedir.

Mi'râc olayıyla alâkalı olarak Hz. Ebû Bekir'in yaptığı değerlendirme de mevzumuz açısından burada kayda değerdir. Rivayete göre Mir'âc hâdisesini Resûlullah'ın ağzından dinlemesinden önce müşrikler kendileri için mantıken mümkünât sınırlarını aşan bu olayı kasederek Hz. Ebû Bekir'e,

"-Dostunun son olarak anlattığı bu yeni şeye, yani semalara yükselip Allah tarafından kabul edilmesi konusuna ne dersin ?" diye sormuşlardı. Adeta, dediği her şeye inandın, yoksa buna da mı inanacaksın, anlamında kendisine olan güveni test edilmek isteniyordu. Ebû Bekir'in bu suale karşılığı,

"-Onun ağzından çıkan her sözün doğruluğuna inanıyorum" şeklinde olmuştu.¹⁶ Hiç şüphesiz bu ifade, güvende zirveyi temsil ediyordu. Kureyşli müşriklerin amacı, mantığın imkansız gördüğü bu haberi kullanarak onun inancını sarsmak olmalıydı. Ama o, Resûl'e (s.a.) bir defa inanmış ve güvenmişti. Önemli olan, söylenenin onun ağzından çıkıp çıkmamasıydı. Bu sebeple bundan böyle isminin sonuna ilave edilen, *çokça doğrulayan/tasdik eden* anlamında "siddik" vasfıyla anılacağı bir karşılığı vermişti : O, söylediye doğrudur.

Kendisinin kuzeni ve aynı zamanda damadı olan Hz. Ali de, onun (s.a.) dürüstlüğü konusunda aynı kanaati paylaşır. Şemâilinden bahsettiği bir rivayette o, Resûl-i Ekrem'in, *insanların en doğru sözlüsü* olduğunu ifade eder.¹⁷

Peygamberliği döneminde bile kendisine düşmanlık besleyenler, onun doğruluk ve dürüstlüğünü itiraf etmek zorunda kalırlar, bu yöndeki eleştirilerini kendi şahsiyeti üzerinden değil, kendisinin Allah'tan getirdikleri üzerinden yaparlardı. Hatta Resûl-i Ekrem'in en azlı düşmanlarından olan Ebû Cehil, Hz. Peygamber'e bir gün şöyle itirafta bulunmuştu:

- Ey Muhammed ! Biz biliyoruz ki, sen akrabayı görüp gözetirsin, sözün de doğrusunu söylersin. Ve bundan dolayı seni yalanlamayız/yalancı olduğunu söyleyemeyiz. (Sen bizim yanımızda dürüstlüğüyle tanınmaktasın.)¹⁸ Lâkin bizim yalanlamamız senin getirdiklerinle alâkalıdır.¹⁹

Ebû Cehil'in bu sözü üzerine Allah Teâlâ şu âyeti inzal buyurmuştur : "Onların söylediklerinin hakikaten seni üzmemekte olduğunu biliyoruz. Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler açıkça Allah'ın âyetlerini inkar ediyorlar".²⁰

15 Bk. *Müslim*, İmân 355.

16 Bk. Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamber'i*, I, 133.

17 Bk. *Tirmizî*, Menâkıb 19 (hno: 3642).

18 Bk. Ali el-Kâri, *Mirkâtü'l-mefâtiḥ*, X, 94 (hno: 5834).

19 Bk. Hâkim, *Müstedrek*, II, 315 (hno: 347/3230); Kâdi İyâz, *Şifâ*, I, 104.

20 el-En'am (6), 33.

Bu çerçevede bir diğer çarpıcı örnek olarak, Mekkelilerin kıymetli eşyalarını Resûl'e (s.a.) emanet bırakmalarından da bahsetmek yerinde olacaktır. Siyer kaynaklarının bildirdiğine göre Mekkeliler kıymetli eşyalarını Hz. Peygamber'in yanına emanet bırakırlar, bilahare emanetlerini geri alırlardı. Meşhur siyer müellifi İbn Hişâm, bir diğer tarihçi İbn İshâk'a dayandırarak eserinde, Mekke'de kıymetli bir eşyası olup da başına bir iş gelmesinden endişe duyan herkesin bu kıymetli eşyasını, doğruluk ve güvenilirliğinden emin oldukları Hz. Peygamber'e emanet bıraktıklarını kaydeder.

Hicret gecesi de yanında emanet olarak bırakılmış bazı eşyalar bulunmaktaydı. Mekke'yi terk edeceği bu gece Resûl (s.a.) müşrikleri yanıltmak amacıyla Ali'ye, kendi yatağına yatmasını, hareketinden sonra da kendisine emânet bırakılmış kıymetli eşyayı; düşman olsun, putperest olsun sahiplerine iade etmesini tenbihlemiştir.²¹

Söz konusu tenbihte Resûlullah'ın kullandığı ifadeden, kendisine güven duyanların sadece kendisine inananlardan oluşmadığı; bilakis düşman, müşrik hemen herkesi kapsadığı anlaşılmaktadır.

Keza Cafer b. Ebî Tâlib'in Habeşistan'a hicret eden diğer müslümanları temsilen Habeş kralı Necâşî'nin İslâm dini ve Peygamber'ini tanıma amaçlı sorularına verdiği cevaplarda da, Resûlullah'ın (s.a.), dürüstlüğüne ilişkin bazı vurguların yer aldığı görülmektedir. Bu vurgularda Hz. Peygamber'in doğruluk ve güvenilirliğine atıfta bulunulur; sözün doğrusunu söylemek, emanetin gereğini yerine getirmek gibi şeyleri emrettiği belirtilir.²²

Bizans İmparatoru Herakleios'un Hz. Peygamber hakkındaki sorularını cevaplarırken Ebû Süfyan'ın, Resûlullah (s.a.) Efendimizin dürüstlüğüne ilişkin itiraflarda bulunmasını da burada zikretmeden geçemeyiz.

Rivayete göre içlerinde Ebû Süfyan'ın da yer aldığı bir Kureyş kafilesi ticaret için Suriye'ye sefere çıkmıştı. O sıralarda Kudüs'te bulunan Bizans İmparatoru Herakleios, Resûlullah (s.a.) tarafından dine davet amacıyla kendisine gönderilen mektubu yeni almıştı. Hz. Peygamber hakkında bilgi edinmek, merakını gidermek istiyordu. Suriye'de bulunan bu Kureyş kafilesinden haberdar oldu ve bilgi almak üzere onları huzuruna getirtti. İçlerinden Hz. Peygamber'e nesep yönüyle en yakın kimsenin Ebû Süfyan olduğunu öğrenince, onu öne, arkadaşlarını arkasına oturtarak bazı sorular sordu. İmparatorun sordukları arasında, Peygamber'in peygamberliği öncesinde yalan söyleyip söylemediği, verdiği sözünden dönüp dönmediği türünden sorular da vardı. Ebû Süfyan, nübüvvetine inanmadığı halde bu sorulara ilişkin cevaplarında Hz. Muhammed'in ne peygamberliği öncesinde ne de sonrasında hiç yalanına şahit olmadığını, verdiği sözden de dönmez yapıda olduğunu itiraf etmişti.²³

21 Bk. İbn Hişâm, *Süre*, II, 485; İbn Sa'd, *Tabakât*, VIII, 75.

22 Bk. İbn Hişâm, *Süre*, I, 336; Ahmed b. Hanbel, I, 202, V, 290-291.

23 Bk. *Buhârî*, Bed'u'l-vahy 1.

Görüldüğü gibi peygamberliğine inanmayanlar bile, konu onun dürüstlüğü ve güvenilirliği olduğunda onun bu vasıflarını itiraf etmekten kendilerini alamamışlardır. Hz. Peygamber'in dine dair iddialarıyla onun şahsını birbirinden ayırarak; iddialarını inkar, şahsıyla alâkalı hususiyetlerini itiraf ettikleri bu ve benzeri örneklerden anlaşılmaktadır.

Resûlullah'ın (s.a.) dürüstlüğünü tespit eden daha pek çok hâdiseye burada yer verebiliriz. Çünkü tarih ve hadis kaynakları konuyu örneklendirmek açısından oldukça zengindir. Ancak biz mevzuyu uzatmamak düşüncesiyle bu kadarla yetiniyoruz.

b. Hz. Peygamber'in Anlayışında/Öğretisinde Güven/Emniyet Telakkisi

ba. Mü'min/Müslüman Olmanın En Belirgin Göstergesi Başkalarına Güven Vermek

Bilindiği üzere Hz. Peygamber'in tebliğine memur kılındığı yeni öğretinin ismi İslâm'dır. Genel bir tanımla bu öğretinin icaplarına inanan kimseye *mü'min*, bunları yerine getirmeye çalışan kimseye *müslim*/ bizdeki yaygın kullanıma göre *müslüman* adı verilir. Resûl (s.a.)'in *müslüman* için ortaya koyduğu muhtelif tanımlar vardır. Bu içerikteki rivayetlerde *müslüman*ın diğer *müslüman*lara yönelik duruşuna ya da taşıması gereken bazı özelliklere vurgu yapılır. Kanaatimizce bunlar içerisinde en belirleyici olanı, "Müslüman; dilinden ve elinden diğer *müslümanların* emniyette oldukları kimsedir"²⁴ şeklindeki tanım olsa gerektir. Hatta bu rivayetin bir başka versiyonunda çerçeve daha da genişletilerek, "Müslüman; dilinden ve elinden diğer *insanların* güvende oldukları kimse"²⁵ diye tarif edilir. Bir başka versiyonunda ise, zikredilen bu tanımlara ilave olarak *mü'min* tanımına da yer verilir ve "Mü'min; diğer *insanların* canları ve malları konusunda kendisinden emin oldukları kişidir"²⁶ tarzında tanımlanır.

Burada *müslim* ve *mümin* için belirleyici duruş, diğer insanları kendileri hakkında güvende tutmalarıdır. Bu; kendi dışındakilerin, değil kendisinden sözlü ya da fiili bir zarar görmek, zarar gelebilir kuşkusuna kapılmalarına dahi imkan vermeyen bir asil duruştur. Bu tavır ancak dini bütün, hassasiyet sahibi kişilerin sergileyebilecekleri bir davranıştır.²⁷ Bundan dolayıdır ki, başkalarını canları ve malları konusunda güven içinde tutmak, kendi şahsından herhangi bir olumsuzluk gelmeyeceği yönünde bir itimad telkin etmek, onları böyle bir kanaate getirmek hakıyla *müslüman* olmanın emârelerinden sayılmıştır.²⁸

24 Ahmed b. Hanbel, II, 163, 192; Buhârî, İmân 4, Rikâk 26; Ebû Dâvûd, Cihâd 12; Tirmizî, İmân 12 (hno: 2762); Nesâî, İmân 9; İbn Hıbbân, Sahîh, I, 227 (hno: 230).

25 Nesâî, İmân 8 (hno: 4962).

26 Nesâî, İmân 8 (hno: 4962); Tirmizî, İmân 12; İbn Hıbbân, Sahîh, I, 202 (hno: 180).

27 Bk. Aynî, Umde, I, 149.

28 Bk. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, I, 69.

Buna mukabil güvenilirliği noktasında kuşku duyulan kimsenin, mükemmel bir imana sahip olmadığı yine bizzat Hz. Peygamber tarafından ifade olunmuştur.²⁹ Allah Resûlü (s.a.) burada iman ile güvenilirlik vasfı arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çekmekte, güvenilirlik/emânet vasfı yoksa mükemmel bir imandan söz etme imkanı da yoktur, demeye getirmektedir.³⁰ Güvenilirliğin, kemal seviyesine varmış bir imanın özünü teşkil ettiği, emânet vasfının bedende kalp mesabesinde olduğu yorumları, bu vasfın belirleyiciliğinin çarpıcı birer anlatımını oluşturmaktadır.³¹

bb. Güvenilirlikte İstikrar

Hz. Peygamber'in karakteri etrafında oluşan güven, hem peygamberliği öncesi hem de sonrasıyla alâkalıdır. Esâsen bu göreve seçilme sebeplerinden biri de onun dürüstlük ve güvenilirliği olmuştur. Bu hususiyeti her iki dönemle alâkalı olması bir yana, hiçbir zaman kesintiye uğramamış; değişen şartlar ve konumu yanında istikrar üzere devam eden bir haslet olarak daima diri kalmıştır.

Bizans İmparatoru Herakleios'un da Ebû Süfyan'a yönelttiği sorularla Hz. Peygamber'in hak peygamber olup olmadığını anlamaya çalışırken onun peygamberliği öncesi ile sonrasını kıyaslamaya çalışması, bu amaçla peygamberliği öncesinde yalan konuşup-konuşmadığını sorması³², kanaatimize göre Resûlullah'ın (s.a.) güvenilirliğini bu konuda sergilediği istikrarıyla ölçme düşüncesine yönelik olsa gerektir.

Bununla birlikte güvenilirliğine ilişkin yapılan vurgulamalarda, kendisi için, "hiç yalanına şahit olmadık"³³ tarzında hemen bütün hayatını kapsayıcı ifadelerin kullanılmış olması, yine onun dürüstlük ve güvenilirliğindeki istikrarı belgelemektedir.

bc. Güvende/İtimat Temkin

Hz. Peygamber güveni işlevsiz bir duygu olarak görmemiş, bu tarz bir algılayışı da doğru bulmamıştır. Güvenmenin de bir sorumluluk makamı olduğu üzerinde durmuştur. Ona göre bu sorumluluk; yerine göre bazen tedbiri, bazen tahkiki bazen de tecrübelerden istifade etmeyi öngörür. Amaç güveni hak etmeyene güven duymamaktır. Meselâ o, güvenin tedbire dayalı olması gereğine işaret ederek, "Önce deveni bağla, sonra güven/tevekkül et"³⁴, ifadesiyle gözü yumuk bir güven anlayışını tasvip etmemiştir. Böylece güven duymadan önce yapılması gereken şeylere parmak basmıştır.

29 Bk. *Ahmed b. Hanbel*, III, 135, 154, 210, 251.

30 Bk. Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, VI, 381.

31 Bk. Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, VI, 381.

32 Bk. *Buhârî*, *Bed'ul-vahy* 1.

33 Bk. *Müslim*, *İmân* 355.

34 Bk. Süyûtî, *el-Câmi'u's-sağîr*, II, 261 (hno: 6166).

Tahkik de güvenin bir başka alt yapısını teşkil eder. Nitekim onun öğretisinde imanın dahi makbul olanı, tahkike/araştırmaya dayalı olmasıyla alâkalıdır. Kur'an bu doğrultuda Hz. İbrahim'i örnek vererek onun, bir ilâh/mabûd arayışı içerisine girmesini, sonunda her şeyin yaratıcısı tek olan Allah'ı bularak O'na yönelmesini bize resmeder.³⁵

Bu çerçevede yerine göre tecrübelerden yararlanmak da, güven öncesinin bir diğer adımını oluşturur. Hz. Peygamber, müminin ferasetine dikkat çekerek³⁶, güven adına aynı yanlışa ikinci kez düşülmemesini tenbihler.³⁷ Şimdi Hz. Peygamber'in bu tür açık uyarılarına rağmen, müslümanınkisi inanmak, diyerek sanki müslüman olmak her şeye inanmak demekmiş gibi, gözü yumuk güvenin faturasını müslümanlığa çıkarmak doğru bir yaklaşım olmasa gerektir. Mü'min olmak; herkese ya da her şeye inanmak demek değil, inanılmaya/güvene lâyık olana inanmak/güvenmek demektir.

bd. Güvene İhânet Münafıklık Alâmeti

Güven duymak bir başkasının sunduğu sözlü veya yazılı ya da bedensel teahhüde itimat etmektir. Bu; bir tür teveccüh göstermek, teslim olmak demektir. Dolayısıyla duyulan güvene layık olmamak veya verilen güvencenin (teahhüdün) gereğini yerine getirmemek; güven duyan taraf için bir aldanma olduğu kadar, güveni suistimal eden taraf için de bir aldatmadan başka bir anlam taşımamaktadır. Resûlullah (s.a.) Efendimiz de güvenin kötüye kullanılmasını hiyânet olarak nitelemiş, duyulan güvene ihânetle karşılık vermeyi, yalan konuşmayı, verilen sözün gereğini yerine getirmemeyi ...münâfıklık alâmeti olarak değerlendirmiştir.³⁸

be. Emân Konusundaki Yaklaşımı

Özellikle savaş ve şiddet ortamlarında gündeme gelen bir uygulama olarak *emân*'i³⁹ (*güvence*) da güven mevzuunu tetkik ederken unutmamak gerekir. Hz. Peygamber de bilhassa nübüvvetinin ilk dönemlerinde amcası Ebû Tâlib'in himayesinde, bir anlamda onun emânıyla mücadelesini sürdürmüştür.⁴⁰ Yine Mekke döneminde Kureyş'in baskı ve saldırıları karşısında zaman zaman Ebû Süfyan'ın evine sığındığı da olmuş, orası güvenli bir yer olarak işlev görmüştür. Daha sonraki evrelerde kendisi de bu yöndeki talepleri değerlendirmiştir. Meselâ Mekke'nin Fethinde Harem'i güvenli bölge ilan etmiş,

35 Bk. el-En'âm (6), 76-79.

36 *Tirmizî*, Tefsîr, Tefsîru sûret-i Hicr (hno: 3125).

37 Bk. *Buhârî*, Edeb 83; *Müslim*, Zühd 63.

38 Bk. *Buhârî*, İmân 24, *Mezâlim* 17, *Cızye* 17; *Müslim*, İmân 107, 108.

39 Emân; İslâm ülkesine (dâru'l-İslâm) girmek veya İslâm ordusuna teslim olmak isteyen yabancı gayri müslime (harbi) can ve mal güvencesi sağlayan teahhüd ve akid demektir. Medine döneminde kurulan İslâm devletinin iç ve dış politikasında önemli bir yer tuttuğu kaydedilir. (Bk. Bozkurt, Nebi, "Emân", *DİA*, V, İstanbul 1995, V, 75-76).

40 Bk. Bozkurt, Nebi, "Emân", *DİA*, V, İstanbul 1995, V, 75-76.

dokuz kişi haricinde oraya sığınanların emniyette olacaklarını bildirmiştir.⁴¹ Yine bu istikamette çok anlamlı bir vefa örneği vererek Ebû Süfyan'ın evini güvenli mekan olarak ilan etmiş, aynı şekilde oraya sığınacakların da emniyette olacaklarını duyurmuştur.⁴² Keza Beni Nadir gazasında Beni Nadir yahudilerinin 20 günlük kuşatmanın ardından teslim olup, emân dilemeleri, Hz. Peygamber'in de kendilerine bu emânı vermesi, silah haricinde her şeylerini alarak yurtlarından çıkmalarına müsaade etmesi konuya ilişkin pek çok örnekten bir başkasıdır.⁴³ Hiç şüphesiz bu örnekler, yaşamı ayakta tutan bir duygu olarak güvenin, Resûlullah (s.a.)'in anlayışındaki farklı bir görüntüsünü teşkil etmektedir.

bf. Teklifte Dikkate Alınan Bir Kriter

Hz. Peygamber'in öğretisinde güven, teklifte belirleyici bir kriter olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu güvenin gerek beden sağlığı gerekse ortama ilişkin olması arasında fark gözetilmez.

Hz. Peygamber, bir sefer esnasında başından yaralanan bir şahsa ihtilam olması sebebiyle yıkanması gerektiği yönünde fetva veren ve neticeten ölümlüne neden olan kimseleri ağır şekilde tenkit etmiş, ilgili şahsın yarasının üzerine bir bez koyarak bu kısmı meshedebileceğini söylemiştir.⁴⁴

Hz. Peygamber'in tepkisinden anlaşılan o ki, gusül gerektiren bir durumda gusül abdesti almak farz niteliğinde bir emir olmakla birlikte⁴⁵, gusül esnasında yaralı olan kısmı yıkamak, vücut sağlığı/güvenliği açısından bir tehlike arz edebilecekse bu teklif hafifletilmekte ya da yerine göre uygulanmayabilmektedir.⁴⁶ Güven sebebiyle teklifin düşmesine dair başkaca örneklerden de bahsedebiliriz. Nitelikim vücut sağlığı/güvenliği veya yol emniyeti gibi gerekçelerin oruç ve hac gibi bazı ibadetlerin farzıyetinde belirleyici rol üstlenmesi, Resûlullah'ın (s.a.) ve onun şahsında dinin güven telakkisini ortaya koyan örneklerdendir.⁴⁷

bg. Güveni Sağlarken Önce Güvenlik Tedbirleri Alması

Diğer yandan ortam güvenliğini sağlama konusunda da Hz. Peygamber'i son derece titiz bulmaktayız. Hz. Peygamber'in Medine'ye teşrif buyurduğunda orada ivedilikle gerçekleştirdiği işlemlerden birisi de Muhâcirlerle Ensar arasında kardeşlik ilan etmesi, müteâkiben Medine'de yaşayan yahudiler ve diğer müslüman olmayan unsurlarla bir antlaşma yapmasıdır. Medine Ana-

41 Bk. Nesâi, Tahrîm 14.

42 Bk. Vâkıdî, Megâzî, II, 818; Hamidullah, İslâm Peygamberi, I, 99.

43 Bk. İbn Hişâm, Sîre, III, 200-201.

44 Bk. Ahmed b. Hanbel, I, 370; İbn Mâce, Tahâre 93; Ebû Dâvûd, Tahâre 125 (hno: 337).

45 Bk. el-Mâide (5), 6.

46 Bk. Necati Yentel-Hüseyin Kayapınar, Sünen-i Ebû Dâvûd Tercüme ve Şerhi, II, 44-45.

47 Hac ibadetiyle ilgili bir örnek için bk. Dârimî, Menâsik 2 (hno: 1733). Ayrıca bk. Şevkânî, Fethu'l-Kadir, I, 406; el-Mevsilî, el-İhtiyâr li ta'lûl'l-muhtâr, I, 140; DîA, İlmihâl, I, 517.

yasası⁴⁸ diye şöhret bulan bu anlaşmayla Hz. Peygamber'in hedeflediği şey, Medine'de bir güven ortamı oluşturmak, Mekke'li müşrikler dahil, çevredeki düşman unsurlara karşı konumunu daha güvenli hale getirmektir.⁴⁹

Onun önemli toplantılarda gözcüler görevlendirdiği⁵⁰, ordu karargahının çok sıkı bir şekilde korunmasına yönelik tedbirler aldığı bilinmektedir.⁵¹ Savaşlarda karargah olarak seçilecek bölgenin her açıdan güvenli olmasına özen göstermesi, bir komutan olarak uygulayacağı taktiği uygulama anına kadar gizli tutması, düşmanı yanıltıcı yöntemlere baş vurması, düşman hakkında bilgi toplaması gibi hususlar, güvenlik adına uygulamaya konmuş bu hassasiyetin muhtelif görüntüleridir.

c. Güven Oluşturma Yönünde İzlediği Strateji

Güvenilirliğini ve güvene dair telakkisini tetkikten sonra Hz. Peygamber'in güven oluşturma yönünde izlediği stratejiye de kısaca değinmek, konu bütünlüğü açısından elbetteki bir gerekliliktir. Biz kesin bir şekilde bilmekteyiz ki, onun (s.a.) *örneklik niyetiyle* iyilik ve güzellik adına sergilediği her bir tavır, bizim için kendisine bir uyum sebebidir. Esasen bize Resûl'ü (s.a.) örnek gösterirken, Kur'an'ın da amacı onun şahsında izlenen güzelliklerin bizim şahsımızda uygulamaya dönüşmesi ve giderek karakterimizi şekillemesidir. Hz. Peygamber'in çabası da hep bu yönde olmuştur. Hadis-i şerifleri bu gözle irdelediğimizde karakterindeki belirgin bir çizgiyi oluşturan güven/emniyet/dürüstlük vasfının Hz. Peygamber tarafından hemen her vesileyle işlendiğini görür, rivayetler arasında güven oluşturuca ya da güvenin değerini tanımlayıcı pek çok yönlendirmesine şahit oluruz.

O (s.a.), doğruluğun sonuç itibariyle cennete götüren bir haslet olduğunu belirtir⁵², emâneti imanla ilişkilendirir, emânet vasfı olmayanın mükemmel bir imana⁵³ da sahip olamayacağını ifade eder.⁵⁴ Süyûtî'ye ait *el-Câmiu's-Sağûr* isimli meşhur hadis eserinin meşhur şarihi el-Münâvî bu rivayetle alâkalı olarak, mü'min olmanın temel espirilerinden birinin de başkalarını güvende tutmak olduğunu söyler.⁵⁵

48 Bu anayasanın Arapça ve Türkçe tam metinleri için bk. Hamidullah, *İslâm Peygamber'i* I, 202-210; A. mlf, *el-Vesâilü's-siyâsiyye*, s. 66-72; A. mlf, *İslâm Anayasa Hukuku*, İstanbul 1998, s. 96-102.

49 Bk. Kavaklıoğlu, Mahmut, "Nebevî Anlayışın Farklılıklar İçerisindeki Birlikteliğe Bakışı", Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi tarafından 26-28 Eylül 2003 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş "Küreselleşme ve Dîn" adlı sempozyumda sunulan bildiri, s. 8.

50 Bk. *Buhârî*, İmân 11 (hno: 18).

51 Bk. İbn Sa'd, *Tabakât*, II/1 s.27; İbn Hişâm, *Sîre*, s. 560; Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II 995.

52 Bk. *Buhârî*, Edeb 69; *Müslim*, Birr 103, 105.

53 Bk. Münâvî, *Fezû'l-Kadîr*, IV, 381.

54 Bk. *Ahmed b. Hanbel*, III, 135, 154, 210, 251.

55 Bk. Münâvî, *Fezû'l-Kadîr*, IV, 381.

Esasen daha önce söz konusu edildiği gibi, Hz. Peygamber'in mü'mini, başkalarını güvende tutan kimse diye tanımlaması⁵⁶ da, imanda güvenin vazgeçilmezliğini belirleyen, dolayısıyla güvenilirliğe özendiren önemli bir rivayettir. Yine bu çerçevede Allah'tan sakınmayı ve başkalarına zarar vermemeyi en faziletli davranış olarak nitelemiştir.⁵⁷ Diğer yandan emânet vasfının eksikliği sadece imân noktasında bir eksiklik olarak kalmaz, aynı zamanda sosyal ortamın da bozulması anlamına gelir. Bu sebeple olsa gerek ki, Resûlullah (s.a.) emânete riayet edilmemesini kıyâmet alâmeti olarak değerlendirir.⁵⁸ O (s.a.), "Emrolunduğun gibi dosdoğru (istikâmet üzere) ol"⁵⁹ şeklindeki emrin yer aldığı Hûd suresi için kendisini kocaltıdığını söylemiştir.⁶⁰ Hiç kuşkusuz bu itiraf, dürüst olmanın, istikâmet üzere bulunmanın öyle kolay bir şey olmadığını tescil etmektedir. Ama buna rağmen İslâm'ı birkaç cümlede özetlemesini isteyen şahsa Allah Resûlü (s.a.) önce Allah'a iman etmesini, sonra dosdoğru olmasını öğütlemiştir⁶¹, yani bir anlamda o, İslâmı Allah'a iman ve istikâmet/doğruluk üzere olmak diye tanımlamıştır. Bu açıklama güç de olsa istikâmet üzere olmanın İslâm anlayışındaki yerini belirlemesi açısından kayda değerdir.

Keza selâm da, üstlendiği işlev itibarıyla bu tür yönlendirmelerin başlarında gelir. Selâm güven telkin edici bir paroladır. Buna göre selâm veren bu tavırla karşı tarafa kendisiyle alâkalı bir güven telkininde bulunmuş, selâmı alan taraf da, selâm veren kimseden kendisine bir olumsuzluk erişmeyeceği hususunda bir rahatlama, bir güven duymuş olur. Resûlullah (s.a.) Efendimizin selâmlaşma üzerine farklı bir hassasiyet atfetmesi⁶², kimin kime selâm vereceği konusuna varıncaya kadar selâmı bir düzene koyması⁶³, hatta bununla da yetinmeyerek selâma ilk başlayan taraf olmaya özendirilmesi⁶⁴, karşılıklı güven oluşturma'nın bir tür nebevî ifadesidir.

Güven oluşturma ve insanları güvende kılma istikametinde Resûl-i Ekrem (s.a.) tarafından daima canlı tutulan ve her fırsatta işlenen bir diğer önemli dinamik ise, oto kontrol sistemidir.⁶⁵ Bu; inanan kimsenin, Allah'ın kulları üzerindeki her an ve zamanı kapsayan murakabesini düşünerek, başka bir otoritenin varlığına gerek duymadan kendisine çeki-düzen vermesi demektir. Pek tabii ki, bu hisle hareket eden kimsenin başkasına herhangi bir şekilde

56 Bk. *Nesâi*, İmân 8 (hno: 4962); *Tirmizî*, İmân 12; İbn Hibbân, *Sahih*, I, 202 (hno: 180).

57 Bk. *Buhârî*, Cihâd 2 .

58 *Buhârî*, Rikâk 35.

59 Hûd (11), 112.

60 *Tirmizî*, Tefsiru sûre (56), 6.

61 Bk. *Müslim*, İmân 62.

62 *Müslim*, İmân 93

63 Farklı rivayetler için bk. *Buhârî*, İsti'zân 4, 7, 6; *Müslim*, Selâm 1; *Ebü Dâvûd*, Edeb 134.

64 Bk. *Ebü Dâvûd*, Edeb 133.

65 Bu anlamda Hz. Peygamber, Allah korkusunu (O'nun her an ve mekanda kullarını murakabe altında tuttuğu bilincini) hayra/güzelliğe yönlendiren temel bir dinamik olarak değerlendirir. Bk. Süyûtî, *el-Câmiu's-sağir*, I, 670 (hno: 4361).

zarar vermesi söz konusu olamaz. İşte Resûlullah (s.a.) bu gerçeği işleyerek, güven ortamını da ihlal eden çizgi dışılıkları önlemeye çalışmıştır.⁶⁶

Diğer taraftan güvenle çelişen tavırlardan da sakındırmayı ihmal etmemiştir. Doğrulukla yalanın, dürüstlikle hıyanetin bir arada barınamayacağına işaret etmiş⁶⁷, güveni zedeleyen, kuşku ortamı oluşturan tavırlar olarak başkalarını arkalarından çekistirmek/*gybet*⁶⁸, söz taşımak/*nemîme*⁶⁹, verilen sözden caymak/*gadr*⁷⁰, iki yüzlü davranmak⁷¹, başkalarını aldatmak gibi hareketlerden sakındırmıştır. Bunun yanında üç kişinin bulunduğu bir ortamda iki kişinin üçüncü kişiyi dışlayarak kendi aralarında fısıldaşmalarını şüphe celbeden, güvene mani bir davranış olarak yasaklamıştır.⁷²

Resûlullah'ın güven oluşturma yönündeki tavsiye ve özendirmelerine, güvene mani davranışlardan sakındırmalarına dair örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak biz konuyu belli bir çerçevede tutmak açısından bu kadarla yetiniyoruz.

Sonuç

Güvenin işlevsel değer açısından dünkü karşılığı ne ise, bugünkü karşılığı da aynen odur. Güven, dönün fert ve toplumu için nasıl bir ihtiyaç idi ise, günümüz insanı için de aynı değerde bir ihtiyaç olmaya devam etmektedir. Yarın da değer kaybına uğramayan bir değer olarak kalacağı muhakkaktır.

Hz. Peygamber gerek risâleti öncesi gerekse risaleti sonrası bulunduğu her ortamda hep dürüstlük ve güvenilirliğiyle tanınmıştır. Metin içerisinde serdedilen rivayetlerden anlaşılan o ki, Peygamberliği sonrası getirdiği mesajı kabul etmeyenler bile, onunla alâkalı değerlendirmelerini; şahsî karakteri ve peygamberliğine ilişkin iddiaları diye ikiye ayırmak zorunda kalmışlar, karakterine ilişkin üstünlüklerini itiraf ederken, getirdiği mesaja karşı çıkmışlardır.

Verdiği güven, kendisine inananları mantıklarını zorlayacak hususlarda bile, *o söylüyorsa doğrudur*, dedirtecek kadar bir itimada yükseltirken, inmayanları dürüstlüğüünü itirafa mecbur bırakmıştır. Bu durum, telkin edilen güvenden ancak güvenin doğduğunu belgeleyen nebevî bir kanıttır.

Bu sonuçtan ortaya çıkan en belirgin mesaj; misyonları gereği kitlelerin güvenlerine tâlip olanların, başarı adına öncelikle kendi güvenilirliklerini her yönüyle ortaya koymuş olmaları gereğidir. Hz. Peygamber'i kendi misyonunun gereğini yerine getirmede başarılı kılan en belirleyici âmil, dost-düşman her-

66 Meselâ Allah Resûlü (s.a.) her nerede olunursa olunsun Allah'tan korkulmasını öğütler. Bk. Tirmizî, Bîr 55.

67 Ahmed b. Hanbel, II, 319.

68 Bk. Ebû Dâvûd, Edeb 35.

69 Bk. Buhârî, Edeb 49, 50; Müslim, İmân 168, 169, 170.

70 Bk. Buhârî, İmân 24, Mezâlim 17; Müslim, İmân 106.

71 Bk. Buhârî, Menâkıb 1; Müslim, Fezâilü's-sahâbe 199.

72 Bk. Buhârî, İsti'zân 45, 47; Müslim, Selâm 36, 37, 38.

kesin kendisine duyduğu güvendir. Dolayısıyla temelini güvenin oluşturmadığı her girişim; akım kalmaya, hatta doğmadan ölmeye mahkumdur.

Konuya dair bu kısa tetkik neticesinde altı çizilmesi gereken bir diğer önemli husus da, Hz. Peygamber'in güvenilirliğindeki/dürüstlük istikrardır. Yani güvenilirliğinin zaman ve şartlara bağlı olmamasıdır. Pek tabii ki bu, telkin edilen güvende aranan daha doğrusu aranması gereken önemli bir noktadır. Anlaşılan onun güvenilirliği; nübüvveti öncesi ve sonrasıyla, dostuyla düşmanıya, hem zayıf hem güçlü anlarıyla her zaman ve mekanı ve her ahvâli kapsamış, hep canlı ve sade kalabilmiştir. Demek ki güven duyuran güvenilirlik, her durum ve şartta güvenilir ve dürüst kalabilmeyi gerekli kılmakta, biraz emânet biraz hıyânet tarzındaki yalpalamaları asla kabul etmemektedir.